

„Egy hangszer voltam az Isten kezében, Ki játszott rajtam néhány dallamot, Ábrándjait a boldog szenvedésnek, Aztán összetört és elhagyott. Most az enyészet kezében vagyok. De fölöttem égnek a csillagok.”
(Juhász Gyula)

Kovács Dénes hegedűművész, szül. Vác, 1930. április 18. – megh. Budapest, 2005. február 11.

Kovács Dénes Kossuth- és Liszt-díjas hegedűművész 1936-ban kezdte meg zenei tanulmányait a szolnoki Városi Zeneiskolában. 1938-tól Budapesten tanult Rados Dezsőnél a Fodor Zeneiskolában, majd 1944-ben Zathureczky Ede növendéke lett. 1951-től 1961-ig a Magyar Állami Operaház koncertmestere volt. 1955-ben megnyerte a londoni Flesch-hegedűversenyt. Ezt követően, 1957-től haláláig tanított a Zeneművészeti Főiskolán, amelynek 1967-től 1971-ig főigazgatója, majd 1971-től 1980-ig rektora volt. Gyönyörű Bach-, Mozart-, Beethoven-, Mendelssohn- és Brahms-interpretációi örökre emlékezetesek maradnak, nemes hegedűhangja valóban a Zathureczky-tradíciót képviselte. „Halálával óriási művészt, legendás mestert veszítettünk el, olyan embert, akinek köszönettel és hálával tartozunk, aki nem sztár volt, de állócsillag marad, melynek fénye mindig világítani fog szívünkben, helye pedig örök lesz a zeneművészet egén” – mondta temetésén tanítványa, Perényi Eszter. Az „American Record Guide” hanglemez-szaklap 1986 január-februári száma szerint 1985-ös Mendelssohn-hegedűverseny felvételének mintául kellene szolgálnia minden hegedűs növendék számára. Távozásával a Hubay-Zathureczky iskola történetének fontos fejezete zárult le.

Akik szeretnék jobban megismerni Kovács Dénes pályafutását, ajánljuk, olvassák el Ottó Péter „A mesterhegedűs Kovács Dénes emlékezik” című, kitűnő életrajzi könyvét (2007). A család 1931-ben Pestszentlőrincre, majd 1934-ben Szolnokra került, ahol a kis Dénes 1936-ban lett a Városi Zeneiskola növendéke. 1938-ban költöztek Budapestre. Zathureczky Ede 1944-ben vette fel zeneakadémiai osztályába, de tanulmányai az ostrom miatt megszakadtak. Mivel édesapja két évig szovjet fogságban volt, előbb a községi kenyérgyárba, majd 1945 novemberétől a Kőbányai Dohánygyárba ment dolgozni. Tanulmányait csak 1947-ben folytatta Zathureczky-nél. 1948-ban elnyerte a Hubay-díjat, 1949-ben pedig a prágai Jan Kubelik-verseny különdíját. 1951-ben diplomázott a Zeneakadémián, és még ebben az évben 3. díjat nyert a berlini VIT-en. 1957-ben a Zeneakadémia tanára, 1959-ben tanszékvezetője, 1967-től pedig főigazgatója lett. 1963-ban kapott Kossuth-díjat.

Mielőtt írásunk megszületett, Nagyné Bécsy Gizellával – aki hat évig volt tanítványa a Zeneakadémián, és akivel a közelmúltban kerültünk kapcsolatba, miután hazatért Luxemburgból – kerestük fel a Siófokhoz közeli Tab községben a hegedűművész Ferenc nevű testvérét, aki a család által gondosan összegyűjtött dokumentumokat őrzi. Egykori tanítványa különleges személyiségként emlékezett Kovács Dénesre, kiemelve szerénységét, a zene iránti alázatát, hivalkodásmentes virtuozitását, utánozhatatlan eleganciáját. „Bár még iskolaköpenyes, 15 éves gimnazistaként kerültem hozzá, mindig tiszte-

lettel és bizalommal közeledett hozzám, és ez később is sokat segített a különböző próbatételek során. Olyan értékrendet alakított ki bennem, amely végig kísért pályámon. Az izlésformálásban utolérhetetlen volt. Igen fontosnak tartotta „szuverén”, saját hangunk és stílusunk megtalálását, ami egy életen át tartó, céltudatos, türelmes tanulást jelentett.” Hogy ez milyen biztonságérzetet adott a fiatal zeneakadémistának, erre jól rávilágítanak a Henryk Szering 1967 augusztusában, Dubrovnikban tartott kurzusán történetek (ennek tanúja volt a dubrovnikai zenekarban játszó Mezey Erzsébet csellóművész is). „A kurzuson az aktív résztvevőknek 100 dollárt, a hallgatóknak 20 dollárt kellett fizetniük. Hallgatóként jelentkeztem. Tele volt a terem. Szering a közönséghez fordult, és megkérdezte: „Mi a különbség Vivaldi és Bach vonásvilága között?” Jelentkeztem, mire átnyújtotta hegedűjét, hogy mutassam meg. Amikor befejeztem, megkérdezte: „Van magánál hegedű?” Mondtam, hogy Magyarországról jöttem, 20 dollár részvételi díjat fizettem, mivel összesen 100 dollárt kaptam a költségekre, és a hegedűmet a szállodában hagytam. „Nekem nem kell az Ön pénze, gyorsan hozza ide a hegedűjét!” – válaszolta. Így lettem a kurzus ösztöndíjas részvevője. Naponta két órát foglalkozott velem, és a kurzus végén, mint a gálakoncert egyetlen közreműködője, az ő vezényletével játszhattam Mozart A-dúr hegedűversenyét. Két év múlva aztán ösztöndíjas résztvevőként kaptam meghívást Szering genfi mesterkurzusára, ahol találkozhattam Szigeti Józseffel is.”

Nagyné Bécsy Gizella kezdetben az Állami Hangverszenyzenekar tagja volt, majd 30 évig játszott a Luxemburgi Filharmonikus Zenekarban, miközben közreműködője volt számos szóló- és kamarakoncertnek is. Kovács Dénes tanári munkáját dicséri, hogy amikor 1984-ben részt vett a zenekar függöny mögött tartott, koncertmesteri próbajátékán, Bach- és Mozart-interpretációjáért a legmagasabb pontszámot kapta Arthur Grumiaux világhírű belga hegedűművésztől, megelőzve annak saját tanítványát is! Amint elmondta, őszinte hálaival tartozik Kovács Dénesnek, hogy négy éves győri konzervatóriumi, kilenc éves tanárképző főiskolai, és 25 éves luxemburgi konzervatóriumi tanári tevékenysége során a tőle tanultakat adhatta tovább a fiatal hegedűsöknek.

Addig is, amíg az archívum anyagából részletes monográfia készül Kovács Dénesről, szeretnénk, ha olvasóink legalább nagy vonalakban megismernék ennek a nagyszerű hegedűművésznak a pályafutását. Mivel szívesebben beszélt zenéről és hegedüléséről, mint önmagáról, igyekeztünk csokorba gyűjteni mindazt, amit az interjúk során erről elmondott, és életrajzi könyve számára diktafonra rögzített. A róla szóló, első tudósítás a Nemzeti Jövőnk című szolnoki lap 1936. augusztus 8-i számában jelent meg, Ehrlich Lajos tollából:

Az utóbbi idők legnagyobb zenei tehetségét fedezték fel Szolnokon. – Az ötesztendős Kovács Déneskét Borbély György főispán vette pártfogásba.

Nem panaszkodhatunk, a mi kis tiszaparti városunk rengeteg tehetséget termelt már ki, de ha mind igaz, amit az elmúlt napokban hallottunk, akkor a legnagyobb szolnoki karrier most van elindulóban. A nem mindennapi tehetséget – akiről szakértők megállapítása szerint pár év múlva világszerte beszélni fognak –, Kovács Déneskének hívják, ötesztendős, édesapja külvárosi kiskezű. Úgy kezdődött a dolog, hogy a kis Kovács Déneske egyszer elővette felnőtt bátyjának hegedűjét és a jelenlevők nagy ámulatára olyan tiszta hangokat fogott a húrokon, hogy régi hegedűjátékosoknak is dicséretére vált volna. A kisfiú bátyja, aki maga is naturalista játékos, foglalkozni kezdett a kis Déneskével, aki pár hét leforgása alatt már odáig vitte, hogy magyar nótákat, sőt jazz darabokat játszott.

Nemrég Kovács Déneskét a Stefánia intézetbe kellett vinni, ahol aztán bemutatta tudományát. Akik hallották, meg voltak illetődve. A Stefánia az esetről jelentést tett a gyermek nagy jótevőjének, Borbély György főispánnak, aki meghallgatta Déneskét s utána nyomban intézkedett, hogy az ötesztendős zseni megfelelő kis hegedűt kapjon és a városi zeneiskolában díjmentesen a legintenzívebben foglalkozzanak vele. Kovács Déneske most már növendéke a Városi Zeneiskolának. Gráber Lajos igazgató, aki hetenként kétszer több órán át foglalkozik vele, a következőket mondotta a Nemzeti Jövőnk munkatársának.

– Egy cseppet sem túlzok, ha azt mondom erről a gyerekről, hogy világtehetség. Akik eddig hallották játszani, azok a meglepetéstől nem tudtak szóhoz jutni. Legutóbb Temesváry János, a budapesti zeneművészeti főiskola tanára hallgatta meg, ő is ezt a szót használta: világtehetség...

– Nemcsak bámulatos könnyedséggel játszik a húrokon, hanem a legnagyobb szellemi fejlettségről is tanúságot tett. Egyik óráról a másikra megtanulta a hangjegyek nevét és elhelyezkedéseit. Kovács Déneske egyelőre csak helyi szenzáció. Az előjelekből ítélve azonban nem lehetetlen, sőt valószínű, hogy pár év múlva már az ország határain túl is megismerik a kis szolnoki fiú nevét. Adja Isten, hogy úgy legyen...

1937-ben Temesváry János, a Zeneművészeti Főiskola tanára azt ajánlotta szüleinek, költözzenek Budapestre, és Rados Dezsőnél tanuljon tovább. Édesapját, aki a vasútnál szolgált, áthelyezték a fővárosba, és a tízgyermekes család Budára, a Toldy Ferenc utcában költözött. Az Andrassy út 40. szám alatt működő Fodor Zeneiskolába került, Rados Dezsőhöz.

Hogy ki fedezte fel tehetségét, erről a következőket mondta a „Gramofon” című folyóirat számára (2000. június):

Szüleim aligha, hiszen ők nem voltak muzsikusok, mindössze annyit tudok, hogy édesapám saját kedvtelésére néha gitározott. Bátyám hegedűjátékára viszont már jól emlékszem, őt sokszor hallottam játszani. Persze ő sem volt profi. Egyik alkalommal, még hatéves sem le-

hettem, titokban, amikor nem volt otthon, kicsomagoltam a hangszert, és magam próbáltam megszólaltatni. És csodák csodájára hallás után egyszerűbb dalokat már el is tudtam játszani rajta. A következő karácsonyra, anyukám nagy meglepetésére egy hegedűt kértem ajándékba. Szolnokon laktunk, édesapám ott szolgált a vasútnál, és egyszer az történt, hogy a hozzánk látogató védőnő meghallhatta, hogyan hegedülök. Muzikális lélek lévén, megtetszhetett neki, és azt javasolta édesanyámnak, hogy vigyenek el a zeneiskolába. Azonnal fel is vettek, és alig fél évre rá már felléphettem a színházban rendezett növendékhangversenyen...

Rados kivételes pedagógus volt. Nem pártolta a csodagyerekséget. Nála szigorúan minden kötelezőt át kellett vennem, nem ugorhattam át semmit. Sajnos Radost a háború idején származása miatt feketelistára tették, ő tulajdonképpen kényszerűségből adott át Zathureczkynek. Felhívta, és kérte, hogy hallgasson meg. Zathureczky ekkor a lakására rendelt, ahol alig két percet játszhattam neki, s máris leállított: föl van véve. Amíg Rados inkább a játék technikai oldalára fektette a súlyt, a méltán fenomenális muzsikusként ismert Zathureczky a darabok zeneiségét sugározta át tanítványaiba. Minden órájának csodálatos volt az atmoszférája. A zene igazi szépségeire is ő hívta fel először a figyelmemet, és ezek után az sem véletlen, hogy engem akkor elsősorban maga a zene kerített vonzásába, és nem a hegedülés. Első vásárolt lemezemen sem hegedűjáték volt hallható, hanem

Bach korárelőjátékok orgonán Albert Schweitzerrel. Kevesen tudják, de egy időben nem is hegedűs, hanem zongorista szerettem volna lenni. Más kérdés, hogy gyorsan lebeszéltek róla.

Az alábbiakat az Ottó Péter által összeállított életrajzi könyv számára mondta diktafonra: Radost nagyon szerettem. Nála kedvesebb, jóakaratóbb embert alig ismertem. A mindenem volt. Meghatározó személy lett életemben. Nem pártolta a csodagyerekséget. Ezzel szerencsém volt. Előlről kezdte. Szigorúan mindent át kellett vennem a tananyagban. Mindent lassan kellett játszani. Az etűdök kottából való eljátszása nem jelentett különösebb nehézséget. Akkoriban olyan periódusomban voltam, hogy nem szerettem gyakorolni. Édesanyámnak nem tetszhetett a dolog, elpanaszolta Radosnak, hogy keveset dolgozom. Ezt követően három Kayser-etűdöt kellett egy órára kívülről megtanulnom, ami nem örömteli feladat. Így kényszerített Rados a gyakorlásra. Megtanított dolgozni. A mai napig hálás lehetek érte. Ugyanis az a tapasztalat, hogy a csodagyerek tudása erősen hézagos, ha az adottságokat kihasználva túlságosan a tehetségre támaszkodnak. Mert hiába tehetséges valaki. A tehetség nem pótolja a tudást. Ezen a pályán meg kell tanulni az alapokat. Az lehet, hogy a gyerekek sikerül ösztönösen valamit helyesen megoldania. Aki szerencsés, az továbbra is a helyes ösztön birtokában van. Azonban módszeres, tudatos tanulás nélkül nem juthat messzire az, aki művész akar lenni...

Mint már említettem, nem voltam nagy gyakorlós. De megtanultam jól gyakorolni. Az időt, amit gyakorlásra szántam, a lehető legjobban kihasználtam, s átgondoltan hasznosítottam azt, amire Rados Dezső tanított. Hubay is azon a véleményen volt, hogy aki jól gyakorol, annak napi négy óra elegendő. Mert sokan gyakorolnak többet, de felületesen. Annak nincs haszna, sőt káros. Később, pályámon is arra voltam figyelemmel, amit Rados Dezsőtől tanultam. Hiszen aki – mint a rossz amerikai filmekben – mindig csak lő, de nem tölt soha, az előbb-utóbb ráfizet. Szóval megtanultam gyakorolni. Ha repertoáromon dolgozom, úgy fésülöm át a műveket, mintha soha nem játszottam volna őket. A technikát ápolni kell. Megfigyelhető, hogy azok, akik tudják, hogy ennek csak eleje van, de vége nincs, tovább maradnak a pódiumon. Mások máról holnapra eltűnnek.

Rados először a hangképzés módját tanította. Meghúzta a vonót, ami borzasztóan recsegett, mert a kiindulási pont bírt fontossággal. A nyers erőt, a súlyt mutatta be. Majd azt, hogy lehet ezt természetes módon finomítani, differenciálni. Mert semmit sem lehet kívülről megoldani, hanem csak belülről. A „hogyannal” foglalkozott, a „produkció” a legkevésbé sem izgatta. Nem csoda, hogy növendékei rosszul vizsgáztak. Ugyanakkor nem biztos, hogy mindez hátrányukra volt, hiszen nem vizsgázni, hanem hegedülni tanultak. A vizsga nem lehet olyan cél, hol a siker érdekében alapvető problémá-

kat megkerül növendék, tanár. Rados távlatokban gondolkodott. Mindig így történt:

„Ja?! Vizsga lesz?” – ő meg gondosan, aprólékosan foglalkozott tovább hegedűseivel, akik rendre nem készültek el az anyaggal. A Rados-növendékek nem tartoztak vizsga alkalmával a legsikeresebbek közé. Nyolcéves voltam. Úgy rendelt órára, hogy előtte megebédeltetett a portással. Csak akkor mehettem hozzá, ha előtte már ettem is... Rados tanított meg a kötelességtudásra, és arra is, hogy soha nem tudunk semmit igazán. Ugyanakkor a tökéletességre biztatott, a becsvágyat kívánta felébreszteni, hogy ne legyek elégedett magammal. Aki művész, az nem lehet szerénytelen, hiszen érzi azt is, amit nem tud. Ha másra nem, arra kíváncsi, amit nem tud. Ugyanakkor ahol a tehetség és tudás megvan, ott biztos alapokon áll az ember. Rengeteget köszönhetek neki. Annnyira jól tanított, hogy a későbbiek folyamán nem voltak jelentős technikai nehézségeim... Ha világhírű hegedűsökért lelkesedtem, tanárom csak legyintett: „Ugyan fiam!” Meglepődtem, amikor egy támadhatatlan, legendás hírű hegedűsről volt szó, s ugyanígy reagált. Ma már tudom, zeneileg nem értett egyet azzal a hegedűssel. Azt akarta, hogy csakis a magam útját járjam...

Menuhin volt rám a legnagyobb hatással. Ő a csodálatos ráérzés birtokában volt. Rendelkezett azzal a bensős indítékkal, hozzáállással, melyet kevés hegedűsben találtam meg. Sok a kitűnő hegedűs, de kiválasztott kevés van, akinél felfedezi az ember azt is, hogy „oka van” hegedülni. Ő ilyen volt. Egy újságíró Menuhint a világ első hegedűsének nevezte, mire ő így válaszolt: „Nem, én csak a második vagyok. Nagyon sok >első< van.” Tulajdonképpen minden nagy hegedűs hatással volt rám, természetesen attól függően, hogy milyen művet hallottam tőlük...

Hamarosan gondok szakadtak mindannyiunkra. Nehéz idők jöttek. Szegény tanárom zsidó emberként az üldözöttek közé került. Kényszerűségből adott át Zathureczkynek. Telefonon felhívta, és megkérte, hogy hallgasson meg. Zathureczky a lakására rendelt. Bach g-moll szonátáját vittem. Már az első, Adagio tételben, pár taktus után leállított: „Felveszlek, fiam!” – így lettem növendéke az ostrom előtt... Zathureczky varázslatos egyéniség és kiváló muzsikus volt. Áradt belőle a zene. Technikai kérdések nem túlságosan érdekelték. Legfőbb gondja a zenei megfogalmazás volt. Növendékeitől elvárta, hogy tudjanak hegedülni. Óráin csak felkészülten lehetett részt venni. Ennek hiányában nem illett megjelenni. Kétszer tanított hetente, de nem kerülhetett mindenkire sor. Ugyanakkor minden növendék jelen volt. Ha valaki úgy érezte, hogy nem eléggé felkészült, akkor nem játszott. Előfordult, hogy két-három növendék vette igénybe az egész délutánt. „Játszottam!”, újságotlunk lelkesen, szinte dicsekedve... Megtanultunk figyelni. Roppant tanulságos órák voltak. „Zatunál voltam órán!” Volt ennek valami ezoterikus jelentése is. Okkal, hiszen egy Zathureczky-óra után beavatottnak érezhet-

tük magunkat mindannyian a zenébe. Mit jelent az ma, ha mondom, nagyszerű volt, amikor előjátszott, mikor jelenléte tette rendkívülivé az élményt. Megszűnt körülötte minden, ami nem tartozott a zenéhez. Szenvedélyesen ragaszkodott egy-egy frázis, apró részlet kidolgozásához. Nyugtalanul, velünk együtt kereste azokat a szálakat, melyek a megoldáshoz vezetnek. Elengedhetetlenül fontos volt számára, hogy minden részletben megéreztesse a zene belső gesztusát, hogy feltárja mindazt, ami mellett sokan esetleg észrevétlenül mennek el. Ugyanakkor tartózkodott a határozott ítéletektől, mert mindenben talált valamit, amire érdemes odafigyelni. Gyűlölte a sematizmust, de annál jobban örült, ha valaki kezdeményezett. Ilyenkor zavarba ejtő elismeréssel reagált. Nem kívánt végleges megoldásokat, mindig nyitva tartotta az utat az újabb lehetőségek, felismerések felé.

Zathureczky a hegedülést a művészetnek rendelte alá. Ujjrendjei, vonásnemei gyakran bonyolultnak tűntek, de a vizsgálódó csakhamar rájött, hogy a különcködésnek ható megoldások mögött mély esztétikai okok állottak. Az ötvösműgondot sokan hibájául rótták fel, nem tartották őt elég egyszerűnek, nagyvonalúnak. Mi is kételkedtünk időnként, hogyan áll össze a sok önmagában gyönyörűen kimunkált rész anélkül, hogy a mű egész formáját megbontaná. Végül rá kellett jönnünk, hogy a részletes kidolgozás mindenféleképpen hasznos, a műben való elmélyedést segíti elő... Jellemző volt Zathureczkyre, hogy hagyta játszani a növendéket, de egy idő után megállította: „Fiam, ez jó, de nincs íze!” „Nincs íze!” – kiáltott fel. Ezt a két szót nem lehet elfelejteni. Ugyanakkor azon igyekezett, hogy az egész kép úgy álljon össze, hogy minden mozaik értelmet kapjon a formát kitöltve...

Tanulóveimben kifogásolták, hogy kis hangon hegedülök. Radoshoz is eljutott a kifogás híre, és így felelt rá: „Most még nekik van igazuk!” Rados úgy gondolkozott, hogy az ember ne csináljon olyat, ami nem a sajátja. Nem arról van szó, hogy én mától fogva akkor nagy hangon fogok hegedülni, hanem arról, hogy meggyőződés nélkül semmit ne csináljon az, aki művész akar lenni. Rájöttem, hogy még nem rendelkezem azzal, ami a hegedülésnél elengedhetetlen fontossággal bír. Ostoba módon elsősorban bal kezemre bízta a kifejezést, megfelelkezve arról, hogy a jobb kéz olyan, mint az ember tüdeje. Rájöttem, hogy „két kézzel” kell hegedülni. A vonóval is el kell játszani a darabot. Hihetetlen differenciáltsággal...

Budapest Székesfőváros Polgármesterének 1948. június 4-i határozata szerint a Hubay Jenő jubileumi ösztöndíjat Kovács Dénes főiskolai hallgató kapta. Az „Esti szó” című lap 1948. június 18-i száma azt adta hírül, hogy a Reményi-díj nyertese a 18 éves Kovács Dénes lett, akinek mostoha körülményei miatt – volt korábban zsákhordó is – művészi tanulmányait többször abba

kellott hagynia. A következő évben ismét elnyerte a Hubay-díjat. A „Szabad esti szó” újság 1949. június 15-i száma arról tudósított, hogy a prágai Kubelik-versenyen második díjat nyert.

Smetana művében – mondja büszkén – én voltam a legjobb. Ezt persze a csehek méltányolták is. Az előadott művek felét függöny mögött játszottuk, a másik felét pódiumon. A versenyt Bezrodnij szovjet hegedűművész nyerte meg, akinek ragyogó technikája, mélyen átélt játéka mögött nem volt szégyen elmaradni. Mindent elkövettem, amit csak lehetett.

Zathureczky kedvelt. Kéthetente meghívott magához ebédre. Szeretett velem beszélgetni. Egy alkalommal – soha nem fogom elfelejteni, annyira kedves emlék – a következőket mondta: „ Fíú! A Beethoven-hegedűversenyt csak azok tudják igazán szépen játszani, akik nem >virtuózok<. Te nagyon szépen játszottad. Kifejezetten tetszett.”

A virtuóz művekre beállt művészeknek nehézséget okoz e mű fegyelmezett előadása. A virtuóz lázas türelmetlensége tönkreteszi Beethoven zenéjét, nem tudja tartalmassá tenni, kitölteni. Persze, hogy az ember több lehessen, mint egy virtuóz, ahhoz előbb bizony virtuóz-nak kell lennie... Az Operaházban sokat lehetett tanulni. Nem előnyös, ha a hegedűsök csak a saját irodalmukat ismerik és csak azzal foglalkoznak. Ha valaki kizárólag szólószonátákat és hegedűre írt más műveket ismer Bachtól, ugyanakkor a Máté-passió vagy egyéb

szakrális művek iránt nincs benne érdeklődés. Milyen Bach-értelmezés alakulhat ki az ilyen zenészből? Feltételezhetően hiányos. Ha jól emlékszem, a koreográfus Balanchin mondta: „Zenéjének matematikai alapzata is van, melynek érzelmetlen belső Istenhez fordulás adja meg a leglényegét.” Pontos fogalmazás. Ezzel csak egyetérteni lehet. Sokan azt hiszik, hogy Bach zenéjéből hiányzik az érzelem. Az érzélgősség biztos!

A londoni Flesch-versenyre a minisztériumban hívták fel a figyelmét. Londonban 1955. november 8-án zajlott le a Guildhall School of Music and Drama rendezésében a 11-ik nemzetközi Carl Flesch hegedűverseny, ahol angol, belga, magyar, osztrák, francia, ausztrál, amerikai, cseh versenyzők vettek részt. A döntőbe angol, belga és magyar művészek kerültek be. Az első és második díjat magyarok nyerték el. Kovács Dénes Bach d-moll partitáját és Brahms hegedűversenyét játszotta, mellyel első helyezést ért el. Vadas Ágnes Bach g-moll szonátáját és Bartók hegedűversenyét adta elő, amivel a második helyet nyerte el a rendkívül szoros versenyben. Itt említjük meg, hogy Vadas Ágnes (1929-2007) – aki szintén Rados- és Zathureczky-tanítvány volt – 1956-1962-ig Párizsban, majd 1966-ig Németországban élt. Később Amerikában tanított és koncertezett, és 1980-ban lett a San Francisco Opera Orchestra tagja. Nyugdíjba vonulását követően jelentek meg könyvei „Memoirs from Hungary” (2002) és „Memoirs of A Stupid Woman” (2007) címmel. Zathureczky Ede a Zene-művészeti Főiskola főigazgatója az örömhír vétele után mondta:

„Művész és pedagógus számára nincs nagyobb elégtétel, mint tudni, hogy művészetének folytatói, tanítványai további sikereket érnek el. S különösen örülök annak, hogy ez a mostani eredmény újabb bizonyítéka a magyar előadó-művészet világhírűvének.”

Kovács Dénes a „Gramofon” 2000. évi, júniusi számában így nyilatkozott erről:

Utólag hihetetlennek tűnhet, mégis kiengedtek a versenyre, ahol ott ült a zsűriben Menuhin is. A siker sokat jelentett nekem, például nyomban koncerteket. Emlékszem, a jó nevű Jascha Horenstein karmesterrel is fel léphettem. De amikor hazajöttem, úgy tekintettek rám, mint egy holdlakóra. Ekkor még fel sem merült benne, hogy külföldön fusson be karriert, akár világsztárként is. 1956-ban már igen, de ekkor sem élt a lehetőséggel. „Talán mert kényelmes vagyok. Félttem, mi lesz velem egy teljesen idegen világban. És sok minden kötött Magyarországhoz is. Pedig megkerestek, és kaptam számos kedvező ajánlatot. Nem vitás, hogy sokkal nagyobb karriert futhattam volna be, a magyarországi központi impresszálás színvonalára meg sem közelítette a nyugati magánirodák lehetőségeit. Ilyen értelemben sajnálom a kimaradt alkalmakat. De azért is, mert az én esetemben is beigazolódt az ősi mondás, hogy senki nem lehet próféta saját hazájában, nem az a fontos

ember, aki itthon teszi a dolgát, hanem az, aki odakint... Ha volt érdemem, talán az, hogy igyekeztem a Rados- és a Zathureczky-iskolát együtt ötvözve továbbvinni. Magam is fontosnak érzem például a gyakori előjátszást. Soha nem felejttem, mennyire inspirált bennünket, növendékeket, mikor hallhattuk Zathureczkyt. De meggyőződésemmé lett, hogy hiába tehetséges egy növendék, ha technikai kérdésekben nem kap korán megfelelő eligazítást és irányítást, könnyen megmarad félkarú óriásnak... Jó diagnosztának kell lenni. Meg kell érezni, hogy hiába van meg a jó szándék a növendékben, ha valamit nem megfelelően csinál technikailag. Akkor le kell állítani, kigyakoroltatni a hibát, a rossz beidegződést...

Soha nem voltam tagja a pártnak. Persze lehet, hogy éppen ez volt a jó. Ezért is gondolhattak rám Szabó Ferenc után az Akadémia élén... Szabó idején egy idő után egészségtelen szellem uralkodott a főiskolán. Óriási vétke Szabónak, hogy olyan zseniális tanárokat, mint Molnár Antal vagy Ádám Jenő – politikai megfontolásoktól vezettetve – hirtelen nyugdíjazott. Én megpróbáltam visszacsalogatni őket, mindhiába. És akkor azért került rám a sor, mert a politikai szempontokkal szemben erősíteni óhajtották a szakmai vonalat. Bármennyire is megtisztelő feladat volt azonban a rektorság, áldozat volt számomra, ugyanis minden szerénység nélkül állítom, hogy tizenkét évvel rövidítette meg az életemet, annyi megerhelő elfoglaltsággal járt ugyanis... Elértem, hogy a hangszeres növendékek csak délután jöjjenek be az elméleti órákra, és délelőtt gyakoroljanak. De elintézttem azt is, hogy mielőtt az új növendékek megkezdik tanulmányaikat, ne kelljen elmenniük tizenegy hónapra katonának. Ez ügyben például a miniszternél jártam... Aczél György egy időn át erősen pártolt, ugyanis tisztelt szakmailag. Még a koncertjeimen is megjelent néhány alkalommal. Pártfogolta, hogy én vezessem a főiskolát, amit viszont sokan félreértettek. Én ugyanis semmilyen közeli viszonyba nem kerültem vele.

A zenei versenyekről így vélekedett:

Mi a verseny? Valamit lemérni, ami lemérhetetlen. Perfekt, nem csinál csacsiságokat. Na jó, ez még mérhető. De hogy valaki milyen egyéniség? Azt nemigen díjazák. A mindenáron való perfekcionizmus uniformizál. Többen tökéletesen birtokolják a hangszert, de az egyéni hangvétel és a műről való személyes vallomás sajnálatosan hiányzik előadásukból. Menuhint, Hubermannt, Kreislert, Szigetit rögtön fel lehetett ismerni a rádióban az első hangok után. Mai hegedűsökről ugyanez alig mondható el. Többnyire felelhetők. A versenyzővé vált zenész abból él, hogy lehegedüli a másikat. Ez a túlon-túl gyors és hangos hegedülés az árnyalatokat, finomságokat nélkülöző „produkciónhoz” vezet. Csak abból lehet művész, aki annak lehetőségeit magában hordozza, ugyanakkor jelentősek emberi tulajdonságai, az, hogyan látja a világot és mit akar közölni velünk. Rengete-

get zsűriztem. Minden verseny után rosszkedvűen jöttem haza. A furcsa, hogy a zsűriző kollégák zöme gyakran osztotta véleményemet. Kérem, akkor hogy jöhetett ki az eredmény? Ez az, amit soha nem lehetett megtudni...

Megfigyelhető, hogy azok, akik művészettel foglalkoznak, más beállítottságú emberek. Ez a közeletben is jelentkezhet, miután differenciáltabban gondolkodnak. Aki a művészettel van kapcsolatban, Istennel van kapcsolatban. Ez alapjában meghatározó. A baj gyökere, hogy a világ üzleti okoknál fogva az ellenkező irányba tendál és formálódik. Azt hihetné az „értékes ember”, hogy kevesebb gondja, baja lesz, ha a technikai fejlődés megszabadítja, s majd azzal foglalkozhat, aminek valóban értelme van. A belső, külső konfliktusok teljesen soha nem szűnhetnek meg, valahol minden ember érdeke ütközik a másikéval. Bizonyos lelki egyensúlyban élhetnénk, ha a lelki konfliktusok okait igyekeznénk megérteni, továbbá ha nem azt a szörnyű szemetet ontanák szüntelenül az emberre, mely csak bűnözésre biztat. Így választ kaphatnánk arra is, amire a művészet hivatott. Az értékvesztés mindenre kihat. A túlságosan sok brutalitás. Az Amerikából importált úgynevezett szórakoztató zene és film térnyerésével nehéz elképzelni az ideális társadalmat.

Közreadta: Rakos Miklós
Következő számban folytatjuk.